Fältet som såddes den 31 augusti har fram till den 15 november nått 417 daggrader. Inte ens längst i söder nådde vi alltså hösten 2008 till 500 daggrader i ett fält som såddes sista augusti. Men det var en varm period och om fältet såtts en vecka tidigare hade fältet nått 500 daggrader. Plantorna har inte mer än 6 blad, men de är kraftiga och jämnt fördelade över fältet. Sorten på fältet är linjesorten Catalina. Foto: Johan Biärsjö.

Fältet med lättjord såddes den 1 september och nådde upp till 375 daggrader. Beståndet är välutvecklat på de delar av fältet där dräneringen fungerar bra och plantorna "välladdade" inför vintervilan. Om fältet såtts ca den 20 augusti hade det nått den eftersträvansvärda temperatursumman på 500 grader. Foto: Jens Blomquist.

Höstens grader avgör utvecklingsgraden

Fem utvalda och sent sådda höstrapsfält från Trelleborg i söder till Enköping i norr nådde hösten 2008 inte mer än 260-417 daggrader. Det fattades alltså en bit till målet 500 daggrader. Hur fälten och plantorna såg ut på nyåret 2009 går att se här. Hur det går med skörden kommer du att kunna läsa i höst när fälten är tröskade.

Text: Gunilla Larsson, Svensk Raps AB

Sverige är ett avlångt land med stora skillnader i klimatet från norr till söder. Som en följd av detta är det naturligtvis även skillnader för hur grödan hinner utvecklas om sådden blir försenad. Ska man då avstå från att så för att fröna inte kommer i marken förrän i månadsskiftet augusti-september? Eller kan man chansa och trots allt lyckas få ett acceptabelt etablerat fält? Frågeställningen är mycket intressant och vi har därför letat upp några fält som såddes relativt sent, fotograferat dessa och räknat temperatursummor. Här ska vi försöka återge om antalet daggrader är en faktor att räkna med som praktisk vägledning för att avgöra fältens

Vara, Västergötland – 295 daggrader

Fältet såddes den 26 augusti och nådde en temperatursumma på 295 daggrader. Jordarten är mellanlera och styv lera. Plantorna är ganska små, men jämnt fördelade över fältet. För att nå över 500 daggrader skulle fältet behövt vara sått ca den 6-7 augusti. Foto: Karl Delin

Skänninge, Östergötland – 260 daggrader

Fältet med lättlera såddes den 31 augusti efter en mycket nederbördsrik period. Plantutvecklingen är något svag och kunde bara tillgodogöra sig ca 260 daggrader. För att nå över 500 daggrader skulle fälten ha behövt sås kring 7-8 augusti. Foto: Anki Sjöberg

avkastningspotential redan på hösten. Om det är så kan vi givetvis inte svara på i dagsläget när grödan befinner sig i vintervila, men tanken är att vi ska återkomma under året med svar.

Så eller låta bli?

En högavkastande höstrapsgröda kräver att man redan på hösten har ett väletablerat fält. Detta är ett faktum som visats i ett flertal försök. Nummer 1 är att välja en såtidpunkt som ger möjlighet för rapsplantan att hinna samla på sig tillräckligt med näring och nå en utveckling på hösten som säkerställer övervintringen. Men att hinna etablera fältet i tid på hösten kan vara en stötesten. Förfrukten ska skördas, fältet ska förberedas för sådd och sedan ska väderleken göra det möjligt att så.

Så räknar man fältets daggrader

Temperatursumman har beräknats genom att använda SMHIs vädertjänst för lantbruk, Bizmet, som man hittar på SMHIs webbplats www.smhi.se under produkter och tjänster. Detta är ett abonnemang som i sin enklaste form kostar ca 1000 kronor för ett år. På Bizmet kan man förutom väderprognosen leta fram dagliga temperaturdata från olika mätstationer. Det kanske inte finns en mätstation precis där man bor, men då får man välja någon plats i närheten.
För fälten som vi dokumenterat har valts att börja räkna temperatur 4 dagar efter sådd och fram till då tillväxten upphört. Detta betyder att för fälten i Skåne har vi räknat temperatur fram till den 15 november och för de övriga fälten fram till 1 november.

Realistiska mål

Hösten är en hektisk tid och ibland är förhållandena sådana att sådden tenderar att bli lite i senaste laget. Därför är frågan hur sent vi kan så och trots allt få en hyfsad skörd. Om detta finns inga absoluta sanningar, men vi vet att en tidigt sådd gröda som hinner etablera sig väl i de allra flesta fall borgar för hög skörd. Därmed inte sagt att det inte går att så ganska sent också. Dock ska man kanske inte sätta målet för högt och för-

Fältet såddes den 1 september och på denna den nordligaste odlingsplatsen nådde temperatursumman 298 daggrader. Det är ungefär samma summa som nåddes på fältet i Västergötland. Den exakta odlingsplatsen är halvön Trögden, med ett milt klimat, som sticker ut i Mälaren. Det är ett jämnt plantbestånd, men ganska små enskilda plantor. För att detta fält skulle ha nått tillfredsställande höstutveckling och 500 daggrader skulle det ha behövt vara sått under första veckan i augusti. Foto: Ida Hedstad.

» vänta sig toppskördar i dessa lägen. Önskemålet är att grödan når förhållandet 8-8-8 dvs. har 8 örtblad, 8 cm pålrot och 8 mm rothals. Det anses vara det ideala förhållandet, men frågan är hur många av rapsfälten som egentligen når detta innan tillväxten avslutas på hösten. Även om tidig sådd i de allra flesta fall är att föredra gäller det att inte så alltför tidigt – lagom är som bekant bäst. Om plantor får växa alltför länge under hösten finns det risk att tillväxtpunkten börjar skjuta i höjden och risk-en för utvintring ökar i sådana fall ganska snabbt.

Räkna grader från uppkomst

Daggrader är ett mått som vi försökt att använda oss av på senare år för att få en fingervisning om när den optimala uppkomsttiden är. En rapsplanta behöver en temperatursumma ca 450-500 daggrader före invintring för att ha potential att ge en bra avkastning. Med hjälp av SMHIs väderdata kan man räkna fram graderna på olika orter och det har, bland annat i Svensk Frötidning nr 3/2008, funnits kartor som visar optimal uppkomsttid för höstrapsen i landet.

Det är först när temperatursumman nått över 500 daggrader som det finns risk för att tillväxtpunkten lyfter. Då ökar risken för utvintring. Samtidigt är det flera faktorer som spelar in när det gäller att få tillväxtpunkten att lyfta – t.ex. planttäthet, N-giva och ogrästryck. Just ett alltför tätt bestånd är ett effektivt sätt att tvinga plantorna att sträcka på sig. Det är därför inte tillrådligt att öka utsädesmängden för att såtidpunkten har blivit senare än den normalt önskade.

5 platser – 5 temperatursummor

En första bild av hur det ser ut i olika delar av landet har vi gjort genom fotonedslag på fem platser i landet och fem olika fält. Samtliga fält är sådda i slutet av augusti till den 1 september.

Fälten finns från Trelleborg i söder till Enköping i norr. Fotona är tagna kring Nyårsdagen 2009. Det finns ett litet tunt snötäcke på flera av fälten, varför det kan vara lite svårt att få en uppfattning om hur plantorna ser ut. Vid en sammanräkning av temperatursumman för perioden från sådd till den 15 november kan vi konstatera att det endast är fältet längst i söder som närmar sig 500 daggrader.

Vi ska följa dessa fält under växtodlingsåret och återkomma med rapport om hur skörden blev när allt är tröskat och räknat. Utgångsläget är något olika och det finns förstås oändligt många fler faktorer under vår och sommar som har betydelse för vilken den slutliga avkastningen på fälten blir. Men daggrader på hösten är kanske en intressant mätsticka att lära sig hantera och räkna med. «